

The impact of international financial crisis on foreign direct investments flow in the Republic of Moldova

Impactul crizei financiare internațională asupra fluxului investițiilor străine directe în Republica Moldova

Reader Ivan LUCHIAN, Ph.D.

Academy of Economic Studies of Moldova, Republic of Moldova

Reader Stela CIOBU, Ph.D

Academy of Economic Studies of Moldova, Republic of Moldova
stellciob@yahoo.com

Dumitru SLONOVSKI, Ph.D. Candidate

Academy of Economic Studies of Moldova, Republic of Moldova

Abstract

During the last years the Republic of Moldova becomes to be more and more integrated to the international investments market. The investment flows in the Republic of Moldova is taking the form of foreign direct investments. The international flows of FDI are decreasing in 2008 due to the effects of international financial crisis, in comparison with the period 2004 – 2007 when it was resisted an increasing trend. In the same time, the purpose of the present article is to present the trends and particularities of FDI in the Republic of Moldova.

Keywords: *foreign direct investments, international investment market, investment climate, investment process, investment flows, joint venture enterprises, offer and demand of FDI*

Rezumat

Pe parcursul ultimilor ani Republica Moldova este din ce în ce mai mult integrată în piața internațională de investiții. Fluxurile de investiții în Republica Moldova iau forma de investiții străine directe. Fluxurile internaționale de ISD au înregistrat un trend în scădere în anul 2008 datorită efectelor crizei financiare internaționale, comparativ cu anii 2004 – 2007, când a fost înregistrat un trend ascendent. De asemenea, scopul prezentului articol este de a reliefa dinamica și particularitățile ISD în Republica Moldova în contextul crizei financiare internaționale.

Cuvinte-cheie: *investiții străine directe, piața internațională a investițiilor, climat investițional, proces investițional, fluxuri investiționale, întreprinderi mixte, oferta și cererea de ISD*

JEL Classification: D92, F21

Lumea contemporană este cuprinsă de mari perturbări financiare, care în totalitatea lor este denumită criză financiară internațională. Una din consecințele acesteia este revizuirea pe plan mondial a direcționării investițiilor străine directe (în continuare – ISD).

Fluxurile mondiale ale investițiilor străine directe la momentul de față cunosc o tendință descendentă. În anul 2008 a început un proces de declin, care a schimbat trendul ascendent remarcabil din anii 2004-2007 (Figura 1).

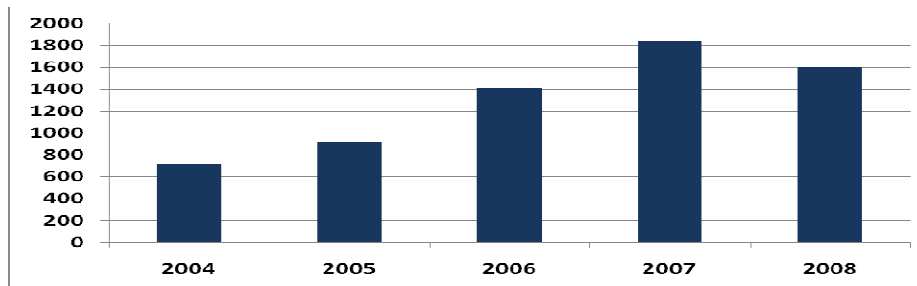

Figura 1. Dinamica mondială ale investițiilor străine directe în anii 2004-2009

Sursa: www.onuinfo.ro, www.financiarul.com, www.zf.ro

Fluxurile de ISD în anul 2008 au constituit 1.400 de miliarde USD, ceea ce constituie o scădere cu 21% comparativ cu anul anterior. Astfel, anul 2008 marchează finalul unui ciclu de patru ani de creștere a investițiilor străine directe [Financiarul, 20.02.2009].

În anul 2009 ISD în țările aflate în curs de dezvoltare vor scădea cu 180 miliarde USD sau 31%, în mare parte datorită reducerii cheltuielilor companiilor multinaționale determinată de recesiunea globală [Apostoiu, 2009]. La finele anului 2008 volumul total al ISD în economia Republicii Moldova a însumat 2.681,3 milioane USD.

În ce privește dinamica lor în diviziune pe ani, este remarcabilă perioada anilor 2000 – 2009 este prezentată în Figura 2.

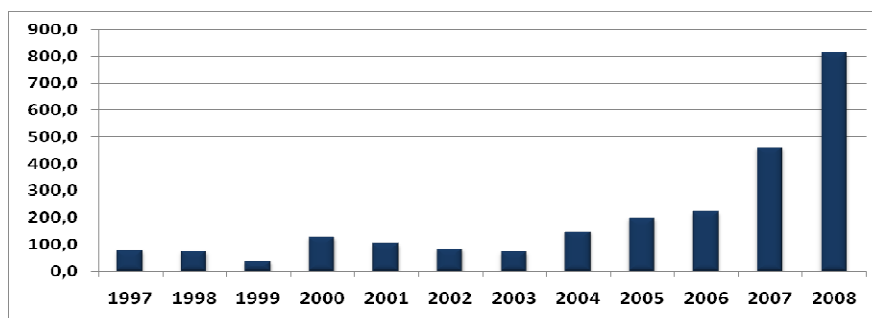

Figura 2. Dinamica volumului investițiilor străine în Republica Moldova în perioada anilor 2000 - 2009

Sursa: www.eco.md, www.infomarket.md

Anul 2003 poate fi considerat drept moment de cotitură în atragerea ISD în Republica Moldova Astfel, volumul investițiilor străine directe în anul 2002 a constituit 100 milioane USD, iar în anul 2003 acest indicator s-a redus mai mult decât de două ori, stabilindu-se la nivelul de 43 milioane USD, în anul 2004 - 184 milioane USD, iar în anul 2005 a fost atinsă cifra de 203 milioane USD. În anii 2006-2007 trendul ascendent a continuat, iar în 2008 volumul ISD în economie a constituit o valoare maximă - 815,83 milioane USD, majorându-se cu 43,4% comparativ cu anul precedent.

Potrivit ultimelor date ale Ministerului Economiei și Comerțului, în anul 2008 investițiile străine directe nete în economia țării, ținând cont de ieșirea capitalului, au totalizat 553,58 milioane USD, fiind în creștere față de perioada similară a anului 2007 de 1,8 ori.

Investițiile străine directe în capitalul acționar în 2008 au constituit 443,89 milioane USD sau de 1,8 ori mai mult decât în 2007.

Totodată, investițiile străine directe în capitalul social al băncilor s-a redus cu 22%, constituind 31,12 milioane USD, iar investițiile în capitalul social al întreprinderilor din alte sectoare ale economiei au crescut de 1,9 ori – până la 412,77 milioane USD.

Volumul profitului reinvestit în 2008 a constituit 103,05 milioane USD, sau cu 8,6% mai puțin decât în 2007, iar volumul creditării întreprinderilor-fiică de către companiile de bază s-a majorat cu 31,4%, atingând 268,89 milioane USD.

În structura investițiilor 76,4% din volumul total al acestora le-au revenit țărilor membre UE, iar 9% - țărilor membre CSI. Cele mai importante investiții străine în economia moldovenească au realizat Olanda (22% din totalul investițiilor), Cipru (11,4%), Italia (11,2%), Rusia (7,7%), Spania (5,7%), Germania (5,6%), SUA (4,7%), Marea Britanie (4,4%).

În conformitate cu prognoza Ministerului Economiei și a Comerțului, volumul ISD în Republica Moldova în 2009 ar putea depăși nivelul planificat de 600-650 milioane USD.

Deși există un accentuat scepticism din partea unor experți, Republica Moldova poate pretinde la statutul de paradis investițional, profitând de procesele internaționale de reamplasare a ISD. Unele semne apar chiar în prezent. De exemplu, în luna februarie a anului curent volumul investițiilor în capitalul întreprinderilor a crescut cu 66,2 milioane lei, constituind 90,3 miliarde lei, ceea ce constituie o creștere de 5,5 ori față de perioada respectivă a anului 2007, iar 50% din acest volum provine de la investitorii străini.

Însă, în această stare de euforie, este cazul de a atrage atenția la unele probleme legate de creșterea ISD în țara noastră, precum posibilitatea apariției efectului de suprainvestire ce poate avea consecințe negative asupra economiei.

Pentru început, să examinăm structura pe ramura ISD din Republica Moldova (Figura 3). După cum se vede din grafic, doar circa 26% din ISD pot fi atribuite la sectorul real al economiei. Cea mai parte a ISD sunt direcționate fie direct în comerț (25,1%) sau indirect la livrarea gazului, energiei electrice, tranzacții imobiliare, prestarea serviciilor de telecomunicații, precum și în sectorul financiar.

De asemenea, ISD pot fi privite și prin prisma obiectului de investire.

În ultimii ani investițiile pentru procurarea mijloacelor fixe în scopuri productive a avut o tendință de scădere continuă.

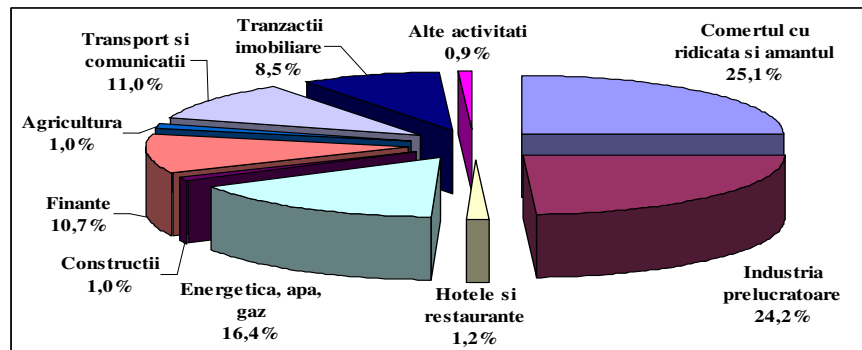

Figura 3. Distribuția investițiilor străine în Republica Moldova pe sectoare, în % față de volumul total, la 01.01.2007

Sursa: [Doltu, 2008]., p. 123]

Ponderea unor astfel de investiții a scăzut de la nivelul de 46,8% din volumul total în anul 2005 până la 38,95% în anul 2007 [Kanak, 2008]. În anul 2008 această tendință s-a păstrat. Aceasta denotă faptul că în viitorul apropiat nu putem conta pe o creștere importantă a producției de mărfuri, precum și o creștere a calității lor. Fără investiții de proporții în active fixe cu destinație productivă aceasta este imposibil de realizat. În același timp, se remarcă creșterea investițiilor în imobil comercial și locativ.

Unul din scopurile de bază ale politicii investiționale promovate în Republica Moldova constituie asigurarea creșterii accelerate a sectorului real al economiei, precum și a creșterii procesului de creare a valorii adăugate. Însă, fluxurile de capital străin, după cum se observă, denotă alte scopuri.

O situație similară poate fi constatată în domeniul distribuirii regionale a ISD. Contrar direcționării politicii statului orientate spre evitarea concentrării excesive a capitalului în municipiul Chișinău și susținerea financiară a dezvoltării economice a raioanelor republicii, aceste procese decurg tocmai invers. Începând cu anul 2006, 95,4% din ISD au fost plasate în Chișinău.

De aici apare o concluzie – calitatea ISD în Republica Moldova este mult mai joasă față de cerințele impuse de necesitatea dezvoltării economice a țării. Și această concluzie poate fi fortificată printr-o analiză suplimentară. De exemplu, încă un argument ar putea fi faptul că în structura fluxului de capital străin, în perioada 2006 până în iunie 2008, creditelor, împrumuturilor și altor investiții similare le revin 70%.

În principal, mijloacele bănești sunt îndreptate spre sectorul bancar, operațiuni comerciale și de leasing, a căror risc este minim, iar viteza de rotație a capitalului este relativ înaltă. Un caracter similar îl au investițiile în construcții, mobil, întreprinderile din ramura prelucrătoare, domeniul tehnologiilor înalte. Ele nu sunt voluminoase față de investițiile din prima categorie, însă pot fi considerate drept importante. În același timp, susținerea sectorului productiv de către investitorii străini nu este la fel de vizibilă.

În conformitate cu unele estimări ale BIS Group, mai mult de 60% din ISD revin sectorului neproductiv, iar depunerile în capitalul statutar constituie doar 30%. În cazul continuării acestei tendințe, creșterea ISD va contribui nu la dezvoltarea economică, ci la supraîncălzirea unor ramuri ale economiei.

Pondere majoră în structura investițiilor a creditelor și împrumuturilor se reflectă în ratingul celor mai mari companii după volumul mijloacelor depuse în capitalul statutar. Între 50 lideri conform acestui indicator în perioada anilor 2006-2007 se evidențiază 12 companii din sectorul financiar-bancar. Prima în rating este Eximbank Gruppo Veneto Banca, urmată de Unibank, pe poziția a patra se află ProCredit Bank.

Sectorul comercial este reprezentat de 11 companii. Studiind datele referitoare la cele mai mari companii după volumul capitalului atras, prezintă interes următoarele exemple. Locul cinci este deținut de „Moldcarton”, a cărei pachet de control este deținut de compania rusă „Itera” prin întreprinderea-fiică „Itera Energy LLC”, însă în același timp ca țară de proveniență a capitalului este indicată Elveția. Explicația este simplă – până în anul 2005 deținător a 89,06% din acțiunile întreprinderii „Moldcarton” a fost o altă întreprindere-fiică a companiei „Itera” – compania elvețiană „Gazitera Suisse AG”.

De asemenea, rețeaua de magazine „Fouchette” a fost creată nu de capitalul ucrainean, ci britanic, iar compania „americană” cunoscută „Grains Corporation” în realitate se sprijină pe investițiile din Elveția.

Este înalt gradul de relativitate a apartenenței americane a capitalului investit în compania „Sun Communications”, care a venit de pe Insulele Virgine.

De asemenea, prezintă interes și faptul că 70% din companiile incluse în topul celor 50 din cei mai mari recipienți de investiții după forma juridică-organizațională sun SRL. În economia moldovenească au investit capitalul reprezentanții din 85 țări. Însă 80,5% din volumul total al ISD provine din zece țări (Figura 4).

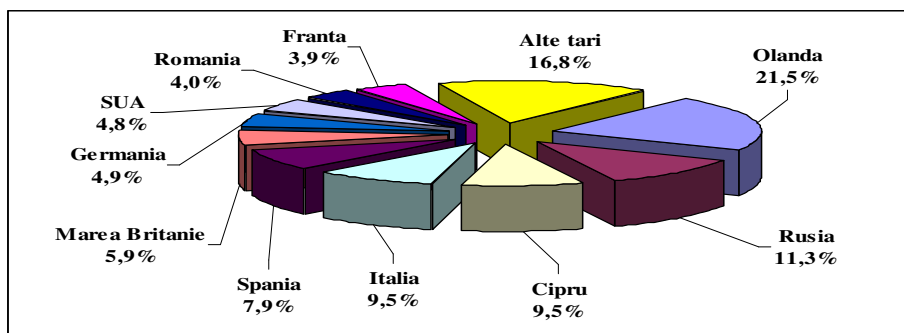

Figura 4. Structura investițiilor străine în Republica Moldova efectuate în anii 1994-2007 în diviziune pe țările de reședință a investitorilor străini

Sursa: Constantin Doltu, „Investițiile străine directe și influența lor asupra modernizării economiei în tranziție”, Editura ARC, 2008, p. 120

Lider în topul celor zece țări este Olanda cu un volum al investițiilor de 3,2 miliarde lei, cea ce constituie 21,5% din volumul total. Pe locul doi se plasează Rusia cu 11,3%, ceea ce constituie 1,4 miliarde lei. Apoi urmează Cipru și Italia cu cote egale de 9,5%.

Însă trebuie de remarcat că în cazul ISD efectuate în Republica Moldova adesea proveniența capitalului este un lucru relativ convențional. Printe principalii investitori străini figurează cele mai cunoscute teritorii off-shore.

Prezintă interes și comportamentul unor ISD. În vederea desfășurării acestei idei vom analiza statistica atragerii investițiilor străine în Republica Moldova pentru anul 2001 (graficul 5). După cum se vede, în anul 2001 investitorii lideri în țara noastră au fost Olanda (26%), Insulele Virgine (19%) și Elveția (10%).

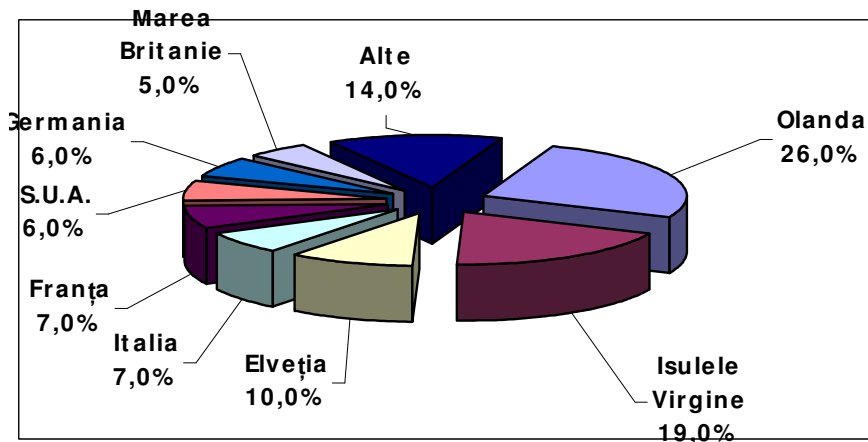

Figura 5. Structura investițiilor străine în Republica Moldova efectuate în anul 2001 în diviziune pe țările de reședință a investitorilor străini

Sursa: www.mepo.net (aprilie 2004)

În ce privește Olanda, se cunosc mai multe cazuri ale ISD indirect în țara noastră anume prin Olanda. Faptul că investiția străină provine din Olanda, nu înseamnă că capitalul original este olandez. Drept exemplu poate servi compania METRO Cash&Carry.

În ce privește Insulele Virgine și Elveția este vorba de capitalul exportat pe diferite căi, posibil, chiar din Republica Moldova și repatriat ca investiții străine. Considerentul principal pentru aceasta era, că până în anul 2003, când a fost aprobată noua lege investițională (care a egalat în drepturi investitorii străini și autohtoni), de garanții legislative ferme asupra investițiilor se bucurau doar investitorii străini, iar cei autohtoni pur și simplu erau ignorați. În aceste cazuri era rațional ca investitorul autohton să se „transforme” în investitor străin.

În același timp, în ultimii ani, se amplifică exportul de capital din țară. De exemplu, în anul 2006 lider în acest domeniu a devenit Elveția care „a rechemat” 333,6 milioane lei investiți. În anul 2007 a fost înregistrat un bilanț negativ al mișcării capitalului cu Marea Britanie, Insulele Caimane și Virgine, Gibraltar, Irlanda ș.a. Este semnificativ, că în prima jumătate a anului 2008 printre lideri după acest indicator au fost S.U.A., Spania și Rusia. Aceste mișcări de capital pot fi explicate prin manifestările globale ale crizei financiare, care își are geneza în SUA.

Prezintă interes și evoluția structurii ISD după țara de proveniență în perioada anilor 2006-01.04.2008 (Figura 6).

Este remarcabilă evidențierea cotei ISD provenite din Cipru.

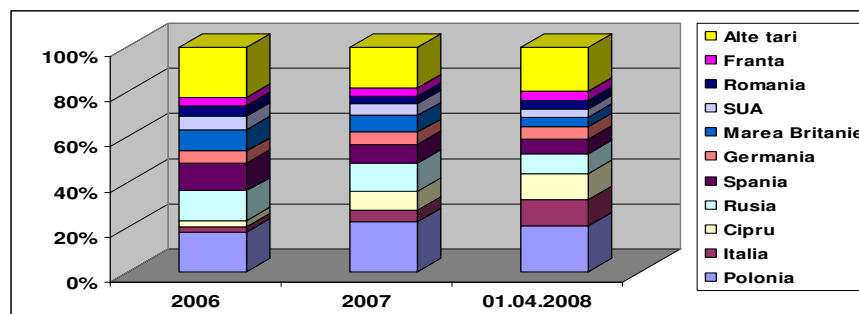

Figura 6. Dinamica structurii investițiilor străine în Republica Moldova după țările de reședință a investitorilor străini în anii 2006-01.04.2008

Sursa: Revista „Business Class”, N11 (26), Octombrie 2008, p. 15

În baza celor expuse, se poate face concluzia, că transformarea Republicii Moldova în paradis investițional poate avea pe lângă efecte benefice asupra economiei naționale și consecințe negative. În cazul lipsei eforturilor pentru diferențierea investițiilor atrase, Moldova va fi afectată de aprofundarea proceselor de lărgire pieței de desfacere a producătorilor străini, atragerea capitalului speculativ, a cărui scop este doar obținerea de profituri majore și nu crearea unor capacități de producție. Prin urmare, este nevoie de a facilita atragerea investițiilor în sectorul real al economiei pentru stimularea producției autohtone de mărfuri și servicii și mărirea exportului acestora. De asemenea, o problemă stringentă rămâne stimularea investițiilor autohtone.

Bibliografie

- Apostoiu, Catalina (2009). *Investițiile străine directe din țările emergente vor scădea cu 180 mld. \$*, www.zf.ro, 22.01.2009
- Cicea, C. (2007) „Efficiency In The Global Economic Reality: A Macrosystemic Approach”, Conference on Information Management and Internet Research, Edith Cowan University, Western Australia, November 2007, ISBN : 0-7298-0644-8
- Doltu, Constantin (2008). „Investițiile străine directe și influența lor asupra modernizării economiei în tranziție”, Editura ARC, 2008
- Economist (2009). „Evoluția investițiilor străine directe nete atrase de R. Moldova în anii 1997-2006”, *Economist*, Nr. 211 din 11 Martie 2009, www.eco.md
- Financiarul (20.02.2009) *Scad investițiile directe la nivel mondial*, www.financiarul.com
- Infomarket (12.02.2009). *Приток прямых иностранных инвестиций в экономику Молдовы в 2008 г. Составил \$815,83 млн., увеличившись в сравнении с 2007 г. на 43,4% (\$246,73 млн.)*, www.infomarket.md
- Инфогаз, (13.03.2009). „Доля иностранных инвесторов”, *Экономическое Обозрение*, №9 (793)
- Калак, Дмитрий (2008). „Качество и структура инвестиций вызывают вопросы”, *Экономическое Обозрение*, №35 (771), 26 сентября 2008 г. *Volumul investițiilor străine directe în Moldova în 2008*, Retrieved 11 Februarie 2009, economie.moldova.org/news/volumul-investitiilor-straine-directe-in-moldova-in-2008-182580-rom.html

*Moldova prognozează pentru anul 2009 investiții străine directe la nivel de 600-650 mil.
Dolari SUA, www.infomarket.md/ro/analytics/events/news/78936/
www.onuinfo.ro*